

PERSONAJE NEOTESTAMENTARE ANONIME DEVENITE SFINȚI ÎN CALENDARUL ORTODOX: ROLUL NUMELUI PROPRIU ÎN CONSTRUIREA UNEI IDENTITĂȚI CREȘTINE

CONF. DR. FELICIA DUMAS
Universitatea „Al. I. Cuza”, Iași
felidumas@yahoo.fr

Résumé: Nous proposons une réflexion sur le rôle sémiotique des noms propres attribués à trois personnages anonymes du Nouveau Testament dans la construction d'une nouvelle identité de ceux-ci, de saints (en général martyrs) mentionnés dans le calendrier orthodoxe et commémorés par l'Église: la samaritaine, l'hémoroïsse et le centurion qui a assisté à la Passion du Christ. Nous montrerons de quelles façons leurs faiblesses bibliques sont transformées au niveau du processus de leur conversion (mentionnée par la Tradition) en déterminants référentiels qui font partie du syntagme complexe de leurs noms de saints du calendrier liturgique et des synaxaires orthodoxes, en roumain et en français. Nous essaierons de voir également si leur origine biblique est connue par les fidèles pratiquants des deux espaces culturels – roumain et français – et quelles sont les représentations qu'ils ont quant à la récupération de leur statut de personnages néo-testamentaires au niveau de celui de saints chrétiens orthodoxes.

Mots-clés: nom propre; saints; personnages bibliques; Orthodoxie; construction identitaire; sens et signification.

Ne propunem să urmărim în lucrarea de față rolul numelui propriu atribuit unor personaje neotestamentare anonime în construirea unei noi identități, de sfinți – în general martiri – menționați în calendarul ortodox și comemorați de Biserică: femeia samarineancă, femeia care suferea de scurgerea sîngelui de doisprezece ani, sutașul care a asistat la patimile și răstignirea lui Hristos. Vom încerca să vedem felul în care „slăbiciunile” și defectele lor biblice sunt transformate la nivelul procesului de convertire (menționat de Tradiție) în determinante referențiale care fac parte din sintagma complexă a numelor lor de sfinți din calendarul și sinaxarul ortodox. Ne vom referi la limbile română și franceză.

Ne propunem să studiem de asemenea în ce măsură originea lor biblică este cunoscută de către credincioșii practicanți din cele două spații culturale (român și francez) și care sunt reprezentările acestora referitoare la recuperarea statutului lor de personaje neotestamentare la nivelul aceluia de sfinți creștini ortodocși.

1. Sfinții din calendarul ortodox și numele lor

Înainte de toate, să vedem cine sunt sfinții în creștinism și, respectiv, în Ortodoxie. Menționăm aici trei definiții – dintre cele mai reprezentative –, una din spațiul teologiei catolice franceze și două din spațiul românesc, al teologiei ortodoxe:

- „Homme, ou femme, entré dans la gloire du ciel – Bărbat sau femeie care au intrat în slava cea cerească.”¹
- „Oameni pe care Biserica îi cinstește pentru viața lor curată, pentru felul în care s-au luptat uneori pînă la moarte pentru biruința creștinismului în lume.”²
- „Creștini cu profundă viețuire duhovnicească, plini de fapte de bunătate și pietate pilduitoare, pe care Biserica îi socotește vrednici a fi venerați în evlavia creștină.”³

Pornind de la acestea, propunem la rîndul nostru o definiție care să ne servească argumentativ în lucrarea de față: *Creștini care au dus o viață (morală, duhovnicească) deosebită, pe care Biserica îi consideră vrednici să fie cinstiți de evlavia credincioșilor, comemorați la slujbe și să apară în calendar cu numele lor.*

Altfel spus, este vorba despre persoane care au trăit în mod cu totul exemplar din punct de vedere creștin, al căror nume a fost păstrat prin Tradiție⁴ de către Biserică, în sinaxare și calendare, transformate în obiect de cult și de comemorare. Numele lor este, după cum vom vedea în continuare, deosebit de important pentru identitatea fiecăruia dintre ei.

Ne vom referi în continuare numai la cei trei sfinți menționați, care se regăsesc în calendarele liturgice (ortodoxe) din limbile română și franceză, în sinaxare și a căror biografie duhovnicească este consemnată în Mineie (în ambele limbi). Pentru limba română, ne referim la calendarele publicate de editura Doxologia (a Mitropoliei Moldovei și Bucovinei, Iași), de Arhiepiscopia Rîmnicului, precum și la un calendar electronic, al cărui autor și administrator este părintele Iulian Nistea, de la catedrala ortodoxă română din Paris: www.calendar-ortodox.ro. Pentru limba franceză, avem în vedere calendarele liturgice publicate la mănăstirile ortodoxe Sfîntul Antonie cel Mare (metoc francez al mănăstirii athonite Simonos Petra) și de la Cantauque (mănăstire francofonă de jurisdicție românească consacrată Născătoarei de Dumnezeu – Théotokos și Sfîntului

¹ Dominique le Tourneau, *Les Mots du Christianisme, catholicisme, orthodoxie, protestantisme*, Paris, Fayard, 2005, p. 560.

² Pr. Prof. Ene Braniște, *Dicționar enciclopedic de cunoștințe religioase*, Editura diecezană Caransebeș, 2001.

³ *Sfinți ocrotitori ai Moldovei canonizați în perioada 1992-2009*, ediție îngrijită de părintele arhimandrit dr. Emilian Nica, Doxologia, Mitropolia Moldovei și Bucovinei, Iași, 2009, p. 7.

⁴ Înțelegem aici prin Tradiție, cel de al doilea izvor de învățătură al Bisericii, alături de Scriptură: Felicia Dumas, *Dicționar bilingv de termeni religioși ortodocși român-francez*, p. 298. Numeroși teologi o consideră o adevărată „memorie a Bisericii”: *Vocabulaire théologique orthodoxe*, p. 193.

Martin), precum și versiunea în limba franceză a aceluiași calendar electronic: <http://www.calendrier.egliseorthodoxe.com>.

Să vedem cum se numesc sfinții la care dorim să ne referim în continuare:

Fotinia, sfință muceniță, femeia samarineancă – **Photine**, sainte, la Samaritaine et ses compagnons, 26.02;

Longhin Șutașul, sfânt mucenic – **Longin le Centurion**, saint martyr, 16.10;

Veronica, sfință, cea vindecată de scurgerea sîngelui – **Véronique (Bérénice) l'Hémoroïsse**, sainte, 12.07.

După cum se poate observa, din numele lor – păstrat în tradiția liturgică a Bisericii- face parte referința la statutul lor de personaje din Noul Testament, care solicită o cultură biblică a cititorului calendarului și respectiv, a credinciosului practicant. Ca și în cazul celorlași sfinți din calendarul ortodox, numele lor propriu este format din prenumele lor (antroponimul propriu-zis) și din substantivul care precizează statutul sfințeniei lor confirmat de Biserică: *sfântă muceniță*, *sfânt mucenic* și respectiv *sfântă* (în franceză: *sainte*, *saint martyr*, *sainte*). În marea majoritate a cazurilor, antroponimul este însoțit de un determinant referențial care precizează tipul de asceză a sfântului sau sfinței respective (de exemplu: *le Reclus – Zăvorîtuș*; *le fol en Christ – nebun pentru Hristos*⁶; *le Stylite – Stîlpnicul*⁷), locul martirajului lor (*sainte Agnès, martyre à Rome – sfința muceniță Agnes Romana*), locul ascezei, adică în care s-au nevoit (*le Sinaitte – Sinaitul* ; *l'Atbonite – Athonitul*), locul de unde erau originari (*Xenia la Romaine – Xenia Romana* ; *Paul de Thèbes – Pavel Tebenul*) etc.⁸ În cazul celor trei sfinți la care ne referim, acest determinant referențial precizează o identitate discursivă neotestamentară care reprezintă simburile noii lor construcții identitare, de sfinți mucenici.

Identitatea de origine este exprimată de determinanți care desemnează slăbiciunile și defectele lor biblice, menționate în Noul Testament: o boală incurabilă – cazul femeii numită în evanghelii cu «scurgere de sânge de doisprezece ani» (*l'hémoroïsse*), apartenența la o comunitate etnico-religioasă provenită din amestecul evreilor cu coloniștii aduși de cuceritorii asirieni și de aceea profund disprețuită de evrei – cazul femeii samarinence (*la samaritaine*) și respectiv, participarea la răstignirea lui Hristos și apartenența la armata romană opresivă –

⁵ Se numește zăvorît un sfânt a cărui formă de asceză constă în zăvorîrea sa de bunăvoie într-o grotă, într-o peșteră, cu scopul de a se consacra în exclusivitate rugăciunii.

⁶ Nebunia pentru sau întru Hristos reprezintă un tip de sfințenie dobîndită de unii oameni care simulau nebunia în fața celorlași, din dragoste pentru Hristos, acceptînd toate consecințele atitudinii lor ; este tot o formă de asceză: Felicia Dumas, *Dicționar bilingv de termeni religioși ortodocși român-francez*, p. 200.

⁷ Stîlpnicul este un ascet care trăia în izolare de lume în virful unui stîlp, într-un spațiu extrem de redus, fără un acoperiș deasupra capului, nevoindu-se astfel în rugăciune în voia tuturor intemperțiilor : Felicia Dumas, *Dicționar bilingv de termeni religioși ortodocși român-francez*, p. 285.

⁸ Felicia Dumas, *L'Orthodoxie en langue française – perspectives linguistiques et spirituelles*, avec une Introduction de Mgr Marc, évêque vicaire de la Métropole Orthodoxe Roumaine d'Europe Occidentale et Méridionale, Iași, Casa editorială Demiurg, 2009.

cazul sutașului (*le centurion*). Aceste personaje biblice suferă un proces de transformare identitară creștină, de convertire, de la statutul de om stigmatizat (fizic sau social) și necreștin la cel de sfințit, mărturie a unei mari deschideri duhovnicești și ontologice a creștinismului în general. Complet anonime în Noul Testament, în textele evanghelice ele sunt transformate în sfinți cu nume în calendar (deci recuperate de memoria liturgică a Bisericii), aceste nume proprii devenind mărcile lexicale doveditoare ale noii lor identități. Ce înțelegem însă prin identitate, noțiune extrem de complexă, disputată la ora actuală de mai multe tipuri de discursuri științifice, deși foarte bine înrădăcinată încă în psihologie? În cazul nostru, am putea propune cu mare prudență definiția următoare: un ansamblu de trăsături caracteristice care permit recunoașterea acestor personaje ca sfinți, stabilindu-le individualitatea personală și liturgică alături de și față de ceilalți sfinți din calendarul creștin ortodox. Trăsăturile caracteristice sunt consemnate în structura complexă a semnificantului numelui lor propriu (cu referire la originea lor neotestamentară) și prezentate discursiv în sinaxare.

Să îi urmărim pe fiecare în parte, la nivelul acestei transformări identitare dinspre omenescul stigmatizat și consemnat în evangheliile înspre sfințenia cinstită în Biserică și consemnată în calendar.

2. Femeia samarineancă devine sfința Fotinia

Femeia samarineancă este menționată în calendar pe 26 februarie; în această zi se face „pomenirea sfintei mucenițe Fotinia samarineanca, cu care a vorbit Domnul Hristos la fântână, și cei împreună cu dînsa”⁹. Sinaxarul nu cuprinde istoricul convertirii sale, menționînd numai faptul că pe vremea împăratului Nero îl mărturisea pe Hristos în Cartagina, împreună cu fiul ei Iosi. Din el aflăm însă originea numelui sfintei, din propria-i mărturisire, în fața împăratului prigonitor: „Iar sfința i-a zis: eu am fost numită Fotini de Iisus Hristos, Dumnezeuul meu”¹⁰. Prin urmare, numele pe care îl prezintă a fi de origine divină este marca lexicală doveditoare a unei transformări identitare de tipul convertirii (sau al botezului creștin, din femeie samarineancă în mărturisitoare a lui Hristos), nume care a fost păstrat de Biserică și consemnat în calendar, legitimat de tradiția conservatoare a relatării muceniciei suferite de Fotinia pentru credința sa creștină. Așadar, dintr-o femeie complet anonimă în scrierile evanghelice¹¹, ea devine sfința Fotinia (sau Fotini), cunoscută de creștini din calendar. Cîți dintre ei cunosc însă originea ei neotestamentară este greu de spus... Desigur, mulți credincioși practicanți sunt inițiați în cunoașterea textelor evanghelice, datorită practicii lor liturgice și

⁹ <http://www.calendar-ortodox.ro/luna/februarie/februarie26.htm>

¹⁰ *Ibidem*.

¹¹ Este vorba despre evanghelia de la Ioan 4, 5-42. În celelalte evanghelii, nu găsim nici o mențiune la episodul acesta, al întîlnirii dintre Hristos și femeia samarineancă.

religioase. În spațiul cultural și geografic francez, această inițiere este mult mai însemnată – din câte am putut constata (din discuțiile avute cu mai mulți ortodocși francezi), în primul rînd datorită specificității Ortodoxiei de expresie franceză bazată pe un demers de cunoaștere căutată a practicii liturgice. În spațiul românesc, datorită sincopei catehetice din perioada comunistă, inițierea s-a făcut altfel sau deloc. În prezent, din acest punct de vedere, un rol important îl are discursul omiletic al preotului, care atrage atenția (în zilele respective) asupra legăturii dintre personajele din Noul Testament și sfinții respectivi. Putem însă afirma că puține persoane cunosc originea neotestamentară a acestor sfinți și mai cu seamă legătura dintre femeia samarineancă și sfînta Fotinia, deși ea este menționată în numele acesteia. Un nume complex, din care face parte – după cum spuneam – un determinant referențial de precizare a acestei origini. Sinaxarul dezvoltă acest determinant, iar la nivelul practicii liturgice a Bisericii, sfînta Fotinia este pomenită împreună cu cele cinci surori ale sale (Anatoli, Foto, Fotida, Paraschevi și Chiriachi), cei doi fii (Iosi și Foti) și încă doi însoțitori (Sebastian și Hristodul), „care de sabie s-au săvîrșit”.

3. Sfînta Veronica sau femeia care suferea de scurgerea sîngelui

Femeia care suferea de scurgerea sîngelui de doisprezece ani apare în trei din cele patru evangheliile canonice ale Noului Testament, la Matei 9, 20-22, la Marcu 25-34 și la Luca 8, 43-48, unde se istorisește felul în care se atinge de haina lui Hristos, cu credință, în timp ce acesta mergea să o vindece pe fiica lui Iair : „Și iată o femeie cu scurgere de sînge de doisprezece ani, apropiindu-se de el pe la spate, s-a atins de poala hainei lui. Căci zicea în gîndul ei: Numai să mă ating de haina lui și mă voi face sănătoasă; Iar Iisus întorcîndu-se și văzîndu-o i-a zis: Îndrăznește fiică, credința ta te-a mîntuit. Și s-a tămăduit femeia din ceasul acela.”¹²

Sintagmei biblice din limba română „cu scurgere de sînge de doisprezece ani” (și variantelor sale din celelalte evangheliile: „care avea de doisprezece ani curgere de sînge”, „care de doisprezece ani avea scurgere de sînge”) îi corespunde în franceză determinantul *l'hémorroïse*¹³, un substantiv de genul feminin, pe care dicționarul *Trésor de la langue française* îl menționează numai pentru această ocurență biblică („femme malade d'un flux de sang guérie pour avoir touché la robe du Christ”¹⁴). Termenul este folosit așadar în franceză exclusiv pentru desemnarea acestui personaj feminin din Noul Testament. Viitoarea sfîntă Veronica este deci – conform Tradiției (menționată în Sinaxar) – această femeie care avea o suferință incurabilă, potrivit istorisirii biblice. Ea face parte din categoria de bolnavi

¹² Matei 9, 20-22.

¹³ Le 12 juillet, mémoire de Sainte Véronique l'hémorroïse guérie par le Christ, morte en paix : <http://calendrier.egliseorthodoxe.com/sts/stsjuillet/juillet12.html>.

¹⁴ <http://atilf.atilf.fr>

incurabili vindecați în mod miraculos de Hristos, în diferite locuri și momente ale existenței sale istorice, alături de slăbănogi, orbi din naștere, demonizați... Credința ei în puterea vindecătoare a lui Hristos, manifestată în demersul curajos și inedit de a-și „fura vindecarea” prin atingerea de haina acestuia, reprezintă germenele și respectiv actul declanșator al transformării sale identitare – în creștină convertită și apoi în sfință -, relatată în sinaxar și consemnată de Tradiție. Spre deosebire de ceilalți doi sfinți la care ne referim aici – care au murit ca mucenici –, Veronica și-a câștigat statutul de sfință prin firescul unei vieți desăvârșite duse prin respectarea preceptelor vieții creștine¹⁵. În cazul ei, transformarea interioară care este precizată în evanghelii (dobândirea credinței și mai ales vindecarea obținută prin aceasta) a fost legitimatoră pentru viitorul statut de sfințenie.

Din observațiile și anchetele noastre sporadice (făcute pe subiecți care frecventează biserica), reiese că Sfânta Veronica este asociată de cele mai multe ori cu tradiția latină menționată în sinaxar și cu Sfânta Față¹⁶ și mai puțin sau deloc pusă în legătură cu femeia care suferea de scurgerea sîngelui menționată în trei din cele patru evanghelii din Noul Testament.

4. Sutașul Longhin

În armata romană, sutașul era comandantul a o sută de ostași, un centurion, echivalentul franțuzescului *centurion*. În textele evangheliilor de la Matei, Marcu și Luca (la Ioan nu apare), el nu are nici un nume, fiind desemnat numai prin precizarea categoriei sale socio-profesionale (deloc iubită de iudei) – comandant de soldați în armata romană asupritoare. Și în cazul său, motorul transformării interioare și apoi implicit identitare este tot credința, recunoașterea lui Hristos cel mort pe cruce prin răstignire drept Fiul lui Dumnezeu, adoptarea creștinismului: „Iar sutașul și cei ce împreună cu el păzeau pe Iisus, văzînd cutremurul și cele întîmplate s-au înfricoșat foarte, zicînd: Cu adevărat, Fiul lui Dumnezeu era

¹⁵ Sinaxar: „Sfânta Veronica era de loc din Cezareea lui Filip (Paneas). Ea a fost cea tămăduită de Domnul nostru Iisus Hristos de curgerea de sînge care o chinuia de mulți ani (cf. Matei 9, 20). În semn de mulțumire și slavă adusă lui Dumnezeu, ea a turnat o statuie de bronz ce-l reprezenta pe Mîntuitorul ținînd mîna unei femei îngenunchiate înaintea lui. La picioarele statuii - unde pe o placă sa putea citi : Lui Dumnezeu, Mîntuitorul lumii – creștea o plantă tămăduitoare de orice boală. Veronica a așezat această statuie în fața casei ei, așa încît toți trecătorii să o cinstească și să-și aducă aminte de modelul ei, Dumnezeu-Omul. Ducînd o viață sfință, Veronica s-a dus la Dumnezeu, ca și în ceruri să se bucure de Chipul Domnului...” (<http://www.calendar-ortodox.ro/luna/iulie/iulie12.htm>).

¹⁶ „După o tradiție latină, sfința Veronica a fost femeia care a șters fața însîngerată a Domnului, cînd își purta El Crucea spre Golgota. Chipul Domnului ar fi rămas astfel imprimat pe mahramă, care a fost considerată astfel o icoană „nefăcută de mîna omenească”: www.calendar-ortodox.ro/luna/iulie/iulie12.htm.

acesta”¹⁷, la Matei și, respectiv, la Marcu: „Iar sutașul care stătea în fața lui, văzînd că astfel și-a dat duhul, a zis: Cu adevărat omul acesta era Fiul lui Dumnezeu!”¹⁸

Sinaxarul prezintă biografia sfîntului Longhin sutașul, care a renunțat la poziția sa de soldat în armata romană, devenind propovăduitor al creștinismului (învățătura lui Hristos) și sfîrșind mucenicește, prin jertfirea pentru credință (i s-a tăiat capul din porunca împăratului Tiberiu)¹⁹. Tradiția care a transmis biografia consemnată în sinaxar precizează aspecte care nu apar în evanghelii, precum faptul că nu a fost singur în demersul său de convertire (fiind comemorat împreună cu încă doi sfînți mucenici- anonimi: „Tot în această zi, sfînții doi Mucenici cei tăiați împreună cu Sfîntul Longhin”) și refuzul său de a accepta banii propuși de iudei în schimbul negării învierii lui Hristos cel mort și îngropat în mormîntul pe care îl păzea. În ceea ce privește cunoașterea originii sale biblice de către credincioșii practicanți, din anchetele sporadice efectuate am putut constata că ea este mai cunoscută în cazul său decît în celelalte două, datorită menționării imediate în structura numelui propriu (lîngă antroponim) a determinantului individualizator care face parte din acesta, deși unii dintre subiecții interpelați nu făceau clar distincția între acest sutaș și un altul, care apare tot în Noul Testament și căruia Hristos îi vindecă sluga în Capernaum²⁰. Nici acesta nu are nume, fiind cunoscut drept smeritul sutaș, sau sutașul din Capernaum. Pentru ca lucrurile să fie și mai complicate la nivel de reprezentare, un alt sutaș figurează ca sfînt în calendarul ortodox: Corneliu sutașul, sfînt sfînțit mucenic, pomenit pe 13 septembrie, care a trăit în vremea apostolilor (după Învierea și Înălțarea lui Hristos, după cum citim în *Proloagele sfînților*) și l-a propovăduit pe Hristos și învățătura creștină... În aceste condiții, cum putem vorbi despre o individualizare a primului dintre sutași, cel care ne interesează aici din perspectiva trecerii lui dinspre anonimatul discursului neotestamentar în calendarul sfînților comemorați de Biserică, cu numele de

¹⁷ Matei 27, 54.

¹⁸ Marcu 15, 39.

¹⁹ 16 octombrie: „În această lună, în ziua a șaisprezecea, pomenirea Sfîntului Mucenic Longhin sutașul. Acesta a fost pe vremea lui Tiberiu cezarul din Capadochia, sutaș sub ascultarea lui Pilat, guvernatorul Iudeii și a fost rînduit din porunca aceluia să slujească la cinstitele patimi ale lui Hristos, și la răstignire și să păzească mormîntul cu strajă, adică cu ceata sa de ostași ce avea sub ascultarea lui. Văzînd el minunile ce se făceau, cutremurul și întunecarea soarelui, mormintele ce se deschideau, morții care ieșeau afară și pietrele care se despicau, a strigat tare, zicînd: „Cu adevărat Acesta a fost Fiul lui Dumnezeu.” Acesta și cu alți doi ostași care mai pe urmă împreună cu el au mărturisit, n-a primit arginții care i s-au dat de către iudei ca să tăgăduiască învierea. Apoi lăsîndu-și slujba ce era pe seama lui și mergînd în țara sa, propovăduia apostolește pe Hristos Dumnezeu. Deci plecîndu-se Pilat, mai virtos fiind stricat prin făgăduința de bani de la iudei, a pîrît pe Longhin cu scrisori către Tiberiu cum că și-a lăsat slujba și se afla în patria lui propovăduind pe Hristos Dumnezeu. Și Tiberiu îndată a trimis cu porunca lui de i-a tăiat capul și lui și celor doi ostași ce erau cu el și i-au adus capul din Capadochia la Ierusalim ca să se încredințeze Pilat și iudeii de moartea lui și pentru ca să ia Pilat cele ce i se făgăduiseră”: <http://www.calendar-ortodox.ro/luna/octombrie/octombrie16.htm>.

²⁰ Matei 8, 5-14.

Longhin? Individualizarea se face tocmai prin intermediul funcției de identificare referențială a numelui propriu, sau de desemnare „rigidă”, în sensul de fixă și precisă, despre care vorbește Saul Kripke în lucrarea sa *La logique du nom propre*²¹.

5. Sens și semnificație: rolul semiotic al numelor proprii de sfinți

Accesul la sensul acestor nume de sfinți se face prin inițierea în biografia lor de personaje devenite sfinte, biografie consemnată în sinaxare. Acest sens se construiește la nivelul unei semiotici a culturii religioase ortodoxe, prin valorizarea vieții lor de sfinți (consemnată în sinaxare), la nivelul practicii liturgice a Bisericii la care participă omul credincios (practicant). Procesul de construire a sensului celor trei nume proprii de sfinți, cu structura semnificantului complexă – din care face parte referința la statutul lor de personaje biblice, neotestamentare – este identic în cele două limbi, română și franceză, datorită unui „decupaj” referențial și semantic identic, specific Ortodoxiei și caracterului ei universal. Înțelegem aici prin sensul numelor proprii conținutul descriptiv al semnificantului lor complex, punerea în scenă și actualizarea semnificațiilor specifice ale determinantilor referențiali care alcătuiesc acest semnificant. Recuperăm astfel *à notre manière* o deosebire făcută de Wittgenstein în *Tractatus logico-philosophicus* între sensul definit drept conținutul descriptiv al expresiilor și semnificație, înțelegând ca obiectul desemnat²². În semiotica sa a culturilor, François Rastier afirmă că sensul unui semn cultural nu este în obiectul cultural desemnat, nici în interpretul său, ci în colaborarea acestora la nivelul unei practici sociale²³. În aceeași direcție, putem afirma că sensul numelui propriu al acestor sfinți este exprimat nu numai la nivelul actualizării semnificațiilor contextuale ale semnificantului, ci și al coroborării dintre acestea și o cunoaștere de tip cultural-biblic a cititorului/utilizatorului unui calendar sau al unui sinaxar, al articulării lor la nivelul unei explicitări a referentului în contextul vieții lor sfinte, la nivelul practicii liturgice. Practică liturgică ce valorizează acest context, comemorându-i pe sfinți și insistând asupra transformării lor identitare radicale, din personaje anonime neotestamentare cu slăbiciuni și stigmate, în sfinți. François Rastier vorbește despre o semiosferă definită ca spațiul semiotic ocupat de o cultură precisă. În cazul nostru este vorba despre o cultură ortodoxă tradițională de tipul celei române, în care devenirea într-o sfințenie a unor personaje istorice sau biblice este menționată în sinaxare și comemorată de Biserică și respectiv, de cultura franceză secularizată, în care Ortodoxia s-a înrădăcinat la începutul secolului trecut. Acest proces de înrădăcinare s-a făcut cu succes, după cum o dovedesc – între altele – formele adaptate fonetic la limba franceză ale numelor de

²¹ Saul Kripke, *La logique des noms propres (naming and necessity)*, Paris, Minuit, 1995.

²² Traducere de Alexandru Surdu, București, Humanitas, 1991.

²³ François Rastier, *Arts et sciences du texte*, Paris, P.U.F., 2001, citat în *Vocabulaire des études sémiotiques et sémiologiques*, sous la direction de Driss Ablali et Dominique Ducard, Paris, Honoré Champion, 2009, p. 256.

sfinți, meționați în același fel în calendare și comemorați de Biserică. În lumina unei semiotici a culturii, numele proprii de sfinți pot fi definite ca semne lingvistice complexe cu specificitate cultu(r)ală-liturgică. În cazul celor trei nume de sfinți la care ne-am referit aici, din punct de vedere lingvistic și cultural, numele proprii reprezintă adevărate mărci lexicale de exprimare a procesului de transformare identitară menționat. Credința în Hristos și în noua sa învățătură i-a salvat din anonimatul necomemorativ al statutului lor discursiv de personaje neotestamentare, transformându-i în personaje exemplare, devenite prin cistigarea sfințeniei, demne de a fi cinstite la nivelul practicii liturgice, prin comemorare.

Bibliografie

- Biblia sau Sfinta Scriptură*, tipărită sub îndrumarea Preafericitului Părinte Teoctist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, cu aprobarea Sfantului Sinod, București, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, 1982.
- Braniște, Ene, Braniște, Ecaterina, *Dicționar enciclopedic de cunoștințe religioase*, Editura diecezană Caransebeș, 2001.
- Calendar creștin ortodox 2010*, Iași, editura Mitropoliei Moldovei și Bucovinei, Doxologia, 2010.
- Calendar creștin ortodox 2010*, Editura Arhiepiscopiei Rîmnicului „Sfintul Antim Ivireanul”, 2010.
- Calendrier liturgique 2010*, Monastère Saint-Antoine-Le-Grand, métouchion de Simonos Petra.
- Calendrier liturgique dans Divines liturgies de saint Jean Chrysostome et de saint Basile de Césarée*, traduites du grec par l'archimandrite Jacob, le hiéromoine Elisée et le père dr. Y. Goldman, éditées avec la bénédiction de S. Em. L'archevêque Joseph, Métropolitte de la Métropole Orthodoxe Roumaine d'Europe Occidentale et Méridionale, seconde édition corrigée et complétée, Monastère de la Théotokos et de Saint Martin, domaine de Cantauque, 2006.
- Dumas, Felicia, *L'Orthodoxie en langue française –perspectives linguistiques et spirituelles*, introduction de Son Excellence Mgr Marc, évêque vicair de la Métropole Orthodoxe Roumaine d'Europe Occidentale et Méridionale, édité avec la bénédiction de Son Eminence l'Archevêque Joseph, métropolitte de la Métropole Orthodoxe Roumaine d'Europe Occidentale et Méridionale, Iași, Casa editorială Demiurg, 2009.
- Dumas, Felicia, *Dicționar bilingv de termeni religioși ortodocși: român-francez*, Iași, Mitropolia Moldovei și Bucovinei, Editura Doxologia, 2010
- Kripke, Saul, *La logique des noms propres (naming and necesstty)*, Editions de Minuit, 1995.
- Le Tourneau, Dominique, *Les mots du christianisme, catholicisme, orthodoxie, protestantisme*, Paris, Fayard, 2005.

- Mineiul pe iulie*, București, Editura Institutului Biblic și de misiune ale Bisericii Ortodoxe Române, 2002.
- Mineiul pe octombrie*, București, Editura Institutului Biblic și de misiune ale Bisericii Ortodoxe Române, 2004.
- Rastier, François, Bouquet, S., *Une introduction aux sciences de la culture*, Paris, PUF., 2002.
- Sfinți ocrotitori ai Moldovei canonizați în perioada 1992-2009*, ediție îngrijită de părintele arhimandrit dr. Emilian Nica, Doxologia, Mitropolia Moldovei și Bucovinei, Iași, 2009.
- Vocabulaire des études sémiotiques et sémiologiques*, sous la direction de Driss Ablali et de Dominique Ducard, Paris, Honoré Champion, 2009.
- Vocabulaire théologique orthodoxe*, par l'équipe de Catéchèse orthodoxe, Paris, Cerf, 1985.
- Wittgenstein, Ludwig, *Tractatus logico-philosophicus*, traducere de Alexandru Surdu, București, Humanitas, 1991.
- www.calendar-ortodox.ro
- www.calendrier.egliseorthodoxe.com